

Lærervejledning til *Betyder det noget?*

af Lis Pøhler

Betyder det noget?

Af Tove Krebs Lange

Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig 2018

Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig har i samarbejde med Center for Undervisningsmidler, Dansk Skoleforening for Sydslesvig og Jaruplund Højskole udgivet tre bøger med henblik på at bringe fortællinger fra det danske mindretal i Sydslesvig ind på det danske børnebogsmarked. De tre bøger er:

Midtimellem, skrevet af Carsten Flink og illustreret af Ursula Seeberg

Silja min Silja, skrevet af Inge Duelund og illustreret af Birde Poulsen

Betyder det noget? af Tove Krebs Lang

Bøgerne kan læses hver for sig, men de kan naturligvis også indgå i et tema om det danske mindretal i Sydslesvig. Ideer til dette indgår i vejledningen til *Betyder det noget?* I denne indgår også oversigt over sammenhæng mellem vejledningernes ideer og Fælles Mål i dansk. Vejledningerne til *Midtimellem* og *Silja min Silja* er målrettet en dialogisk oplæsning.

Betyder det noget? er en bog til selvstændig læsning på mellemtrinnet. Bogens fiktive hovedperson er Klara på 11-12 år. Bogen består af en række små fortællinger, som skal forestille at være fortællinger overleveret i Klaras familie. Den fiktive historie bindes op på faktuel information fx om afstemningen om den dansk-tyske grænse i 1920 og om 2. verdenskrig. Efter 2. verdenskrig blev Flensborgs befolkning fordoblet, som følge af de mange flygtninge fra Østtyskland. Så verdenskrigene har været og er stadig skelsættende begivenheder for borgere i Sydslesvig. To skelsættende begivenheder for borgere i Sydslesvig. Fortællingerne kan læses som små selvstændige fortællinger. Nogle af personerne i fortællingerne kan genfindes i stamtræet side 10-11.

Bogens indhold

Klara præsenteres på side 8-13, på side 38-39 og på bagsiden af omslaget. Præsentationen er faktapræget og kan med fordel læses samlet, som indledning til bogen, så informationer i opslagene senere kan inddrages i læsning af de øvrige fortællinger.

Med udgangspunkt i fortællinger fra Klaras familie berettes om nogle af de historiske perioder, som har stor betydning for den sydslesvigske befolkning:

- Slaget ved Dybbøl i 1864: Farmors kanonkugle (side 14-15)
- 1. verdenskrig (1914-1918): Maria Gørrigsens åbenbaringer (side 16-17)
- Genforeningen i 1920 (side 18-19)
- 2. verdenskrig (1939-1945): Flugten (side 20 – 24) og Argumenter I (side 25)
- Eferkrigstiden: Tjuinggom (side 26-29), Gaven (side 30-33)
Peters værelse (side 34-37) Ugedigtet side 40-41 er i sin form og struktur nutdigt.

Citatet på bogens sidste side afspejler bogens sigte: at det enkelte menneske er bærer af både verdenshistorien og den personlige historie. Og at de to historier er uadskillelige.

Betyder det noget? og Fælles Mål

Bogen er oplagt at bruge som supplement til tværfagligt arbejde om de historiske begivenheder eller om minoriteter. Men den kan også sagtens stå alene i danskundervisningen. For at forstå fortællingerne skal eleven kunne leve sig ind i både de personlige og de historiske livsvilkår, som har betydning for fortællingernes personer. De er derfor også nødt til at inddrage egen viden og erfaring i fortolkningen.

I det følgende gives forslag til, hvordan man kan arbejde med bogen i sin helhed i bogstavelig forstand: fra den ene ende til den anden. De fleste aktiviteter kan gennemføres både som makkeropgaver og som fælles opgaver for hele klassen. Arbejdet i makkerpar giver mulighed for, at flest mulige er aktive i undervisningen, og det giver læreren de mest optimale muligheder for differentiering. Men ind imellem er det altså også vigtigt med en fælles samtale i klassen.

Men som allerede nævnt kan bogens enkelte forstillinger sagtens stå alene. For hver fortælling er angivet hvilket videns-/ færdighedsmål den foreslåede aktivitet primært relaterer sig. Langt størsteparten af bogen er velegnet til undervisning i 3. -4. klasse. Fortællingerne side 16-19 kan læses og på overfladen også forstås af elever på dette klassetrin, men skal de i dybden med teksterne, så bør det nok vente til 6. -7.klasse eller derefter.

Ordforklaringer

I tilknytning til hver fortælling er der ordforklaringer på de tyske ord, der indgår i teksten.

Evaluering af arbejdet med bogen

I klasser, som ikke er hjemmehørende i Sydslesvig, vil det ofte være nødvendigt at fortælle om – og samtale om – livet i et grænseområde. Bogens hovedperson Klara stiller en del spørgsmål, som bogens læsere måske kunne have gavn af at overveje i forhold til eget liv og egne værdier. Nogle af spørgsmålene er samlet på kopiarket ”Hvem er du - 1?”. Inden bogen uddeles i klassen, kan eleverne hver især udfylde arket. Måske skal et ord som nationalitet forklares for nogle af eleverne.

Besvarelsen gemmes, til arbejdet med bogen er afsluttet. Eleverne kan herefter besvare ”Hvem er du - 2?”. De to spørgeskemaer er nøjagtig ens. Hver enkelt elev kan sammenligne sine før- og eftersvar og markere de spørgsmål, som ikke er besvaret ens. I fællesskab kan I herefter – spørgsmål for spørgsmål – tælle op, hvor mange der har skiftet svar fra skema 1 til skema 2.

Det er vigtigt, at eleverne på den ene side forstår, at det er godt at kunne skifte mening, og at man kan få ny viden om sig selv ved at læse en bog som denne, og på den anden side også forstår, at det er godt at kunne fastholde sit ståsted.

Der er således ikke rigtig/forkert svar på spørgsmålene. De må besvares individuelt.

Forforståelse

Kig på opslaget side 8-9, start med at tale om kortet øverst side 9, så du er sikker på, at eleverne har forstået hvilket geografisk område bogen tager udgangspunkt i.

Indtil 1864 var området dansk, men det blev tysk efter den dansk-tyske krig. Samtalen om dette kan tage udgangspunkt i spørgsmål som:

- Hvorfor blev grænsen mon ændret?
- Hvordan mon befolkningen i Sydslesvig havde det med at komme til at høre til et andet land?
- Tænk hvis det område, som du bor i nu, kom til at høre under et andet land – Norge, Sverige eller Tyskland? Hvad vil så blive anderledes for dig?

Læs bagsiden af bogen i fællesskab og tal om de spørgsmål, der rejses dér.

Lær Klara at kende

Fokus i Fælles Mål:

Fortolkning/Perspektivering: Eleven kan sætte teksters tema ind i et tidsperspektiv / Eleven har viden om måder til at sætte tekster i et tidsperspektiv på

Eleverne starter med at orientere sig på side 8-13.

Tag derefter en fælles samtale med udgangspunkt i spørgsmålene på side 8-9:

- Er Klara dansk eller tysk?
- Er Klaras far dansk eller tysk? ... Klaras mor? ... Klaras mormor?
- Hvem er Ur-Opa? Kig på stamtræet side 10. Hvad ville han hedde på dansk? Er han dansk eller tysk?

Samtalen kan afrundes med, at eleverne læser Min egen historie (side 38-39).

Ideer til supplerende opgaver med udgangspunkt i kopiark

- ”Mit stamtræ – mors familie” og ”Mit stamtræ – fars familie”

I samarbejde med forældrene udfylder eleverne så meget de kan i stamtræerne.

- ”Dine venner”

Eleverne skriver hver især et tal-digt, som de efterfølgende læser op for hinanden i mindre grupper.

SSW (side 9)

Sydslesvigsk Vælgerforening (tysk: *Südschleswigscher Wählerverband*)

Er det danske mindretals og de nationale friseres politiske parti i Sydslesvig.

Mischlinge (side 13)

Et menneske hvis forfædre har forskellige hudfarver.

Wir sind doch alle raumwesen (side 13)

Vi er jo allesammen rumvæsner

Farmors kanonkugle

Fokus i Fælles Mål:

Kommunikation/ Sprog og kultur: Eleven kan undersøge eget og andres sprog og sproglige baggrund /Eleven har viden om ligheder og forskelle i sprog på tværs af sociale, geografiske og kulturelle skel

Forforståelse

Slaget ved Dybbøl i 1864 bliver af mange beskrevet som et af de sorteste kapitler i Danmarks-historien. På tre måneder blev Danmark næsten halveret og befolkningstallet reduceret med næsten 1 million. Denne fortælling og ikke mindst brevet på side 15 vil være relevante at inddrage i et tværfagligt arbejde om dette slag. Hvis du vil vide mere om Slaget ved Dybbøl kan du fx starte her: <http://historienet.dk/krig/beroemte-slag/slaget-ved-dybbol-1864>.

Ide til arbejde med teksten

Læs side 14 først. Find farmor og tiptipoldefar Fidde i Klaras stamtræ. Fidde er født i 1841, han var altså 23 år, da han skrev brevet.

- Mon Fidde overlevede krigen i 1864?
- Hvordan kan I regne det ud? (Fiddes søn Kristian er født i 1871, så Fidde kan ikke dø i 1864)

Læs Fiddes brev højt for klassen. Start med at tale om indholdet. Hvad har Fidde oplevet?

Der er mange ældre danske ord, som måske ikke er umiddelbart genkendelige. Med udgangspunkt i brevet kan eleverne derfor:

- skrive en nutidig version af brevet. Eleverne skal ikke kun vælge nutidig stavemåde, men også nutidig udtryksform, fx kan Vi ere forfærdelig udmattede på Sjæl og Lege-me. omskrives til Vi var helt udmattede eller Vi var dødtrætte. Vælg et par eksempler ud, så du er sikker på, at eleverne har forstået opgaven.
- udarbejde en liste med fx 10 ord, som har fået ny stavemåde. Skriv både gammel og ny stavemåde.

Maria Gørrigsens åbenbaringer

Fokus i Fælles Mål (7. – 9. klasse):

Teksten er – dels på grund af det religiøse islæt, dels på grund af sprogbrugen på side 17 - meget svær at forstå i forhold til resten af bogen. Hvis eleverne skal i dybden med denne fortælling, bør det nok vente til de 6.-7. klasse eller derefter. Derfor er fokuspunktet i Fælles Mål valgt helt oppe i 7.-9.klasse:

Fortolkning / Undersøgelse: Eleven kan undersøge teksters flertydighed /Eleven har viden om fortællerpålidelighed og betydningslag i teksten

Forforståelse

Under 1. verdenskrig (1914 – 1918) var der meget stor forskel på at høre til Tyskland og til Danmark. Danmark førte en neutralitetspolitik under hele krigen og var således ikke direkte involveret. Tyskland (og herunder Sydslesvig) var direkte involveret, idet krigen startede ved at Tyskland 1. august 1914 erklærede Rusland krig. Krigen stod mellem Ententemagterne (de allierede), dvs. Frankrig, Rusland, Storbritannien og deres allierede, herunder Japan og USA, og Centralmagterne, dvs. Tyskland og Østrig-Ungarn med forbundsfæller.

Næsten 10 millioner blev dræbt. Under 1. verdenskrig brugte man for første gang flyvemaskiner, tanks og giftgas, men de største slag blev udkæmpet i skyttegrave. Hvis du vil vide mere om 1. verdenskrig, kan du fx starte her:

<https://faktalink.dk/titelliste/1-verdenskrig-faktalink-light>.

Ide til arbejde med teksten

Denne tekst adskiller sig fra resten af bogen, idet Klara og hendes familie slet ikke er involveret. Maria Gørrigsen bliver kort præsenteret på side 16. Ordet åbenbaring bliver også forklaret. Det er vigtigt for læsning af denne fortælling, at eleverne forstår begrebet.

Teksten side 17 læses i fællesskab med henblik på at forstå, hvad det er Maria ser i sin åbenbaring. Tjek eventuelt med historiske data: Blev Broager Kirke en dansk kirke?

Undersøgelsen af dette kan lede eleverne frem til næste opslag om afstemningen i 1920. Eleverne kan efterfølgende omskrive teksten på side 17 til nudansk.

Lerne mich thun nach deine Wohlgefallen, denn Du bist vi Gott und er fyhre dich auf unsere Bahne.

Lær mig at gøre det du vil, for du er Gud, og vil føre os på rette vej.

Undersøgelsen af dette kan lede eleverne frem til næste opslag om afstemningen i 1920. Eleverne kan efterfølgende omskrive teksten på side 17 til nudansk.

Afstemningen i 1920

Fokus i Fælles Mål (7.-9. klasse)

Fortolkning / Undersøgelse: Eleven kan undersøge teksters flertydighed / Eleven har viden om fortællerpålidelighed og betydningslag i teksten

Forforståelse

Efter 1864 tabte Danmark de tre hertugdømmer Slesvig, Holsten og Lauenborg, og den dansk-tyske grænse kom til at ligge lige syd for Kolding – sådan nogenlunde langs Kongeåen. Se evt. kort:

<http://danmarkshistorien.dk/fileadmin/filer/html5/18641920graenser2/18641920graense.html>

Ved Genforeningen i 1920 fik befolkningen i Slesvig mulighed for at stemme om hvilket land, de helst ville tilhøre, og på baggrund af den afstemning blev grænsen mellem Danmark og Tyskland trukket. Det er samme grænse som er gældende den dag i dag. Hvis du vil vide mere om Genforeningen, kan du fx starte her: <http://historiekanon.dk/hojdepunkter/genforeningen/>

ide til arbejde med teksten

Denne tekst består af to valgplakater – en der agiterer for at stemme for dansk tilhørsforhold og en, der agiterer for at stemme for tysk tilhørsforhold.

Diskuter i klassen:

- Hvorfor mon plakaten, der agiterer for at stemme dansk, er skrevet på tysk – og plakaten, der agiterer for at stemme tysk, er skrevet på dansk?
- De to tipoldefædre stemmer hver sit. Hvordan kan sådan en afstemning påvirke den nære familie?

Warum sollst du für Dänemark Stimmen?

I Weil deine Abstammung Dänisch ist

II Weil die Verbindung mit Nordschleswig eine Existenzfrage deiner Vaterstadt Flensburg ist

III Weil kein anderes Land eine bessere Kinder- und Altersfürsorge hat

IV Weil man in Dänemark ebensoviel in Kronen verdient wie in Deutschland Mark

V Weil die Kaufkraft der dänischen Krone 8x größer ist als der Mark

Hvorfor skal du stemme for Danmark?

I Fordi du stammer fra Danmark

II Fordi forbindelsen med Nordslesvig er eksistentielt for din hjemby Flensburg

III Fordi ingen andre lande har en bedre børne- og ældreforsorg

IV Fordi man i Danmark tjener lige så meget i kroner, som man tjener i tyske mark

V Fordi købekraften for den danske krone er 8 gange større end den tyske Mark

Flugten

Fokus i Fælles Mål:

Fortolkning / perspektivering: Eleven kan sætte teksters tema ind i et tidsperspektiv / Eleven har viden om måder til at sætte tekster i et tidsperspektiv på

Forforståelse

2. verdenskrig (1939-1945) blev om muligt endnu mere grum og blodig end 1. verdenskrig. For befolkningen i Slesvig fik den nye grænsedragning stor betydning. Mændene i Sydslesvig blev indkaldt til den tyske hær. Mændene i Nordslesvig kunne ”nøjes” med at blive indkaldt til den danske hær. Den 3. februar 1945 smed de allierede næsten 3000 tons bomber over Berlin. Hvis du vil vide mere om 2. verdenskrig kan du fx starte her: <http://historienet.dk/krig/2-verdenskrig>.

Ide til arbejde med teksten

Læs fortællingen i sin helhed. Tag eventuelt et kort frem og vis flugtruten for eleverne. Moderen og børnene gik fra Berlin til Travemünde. Det er en tur på ca. 320 km. Turen er nok startet i februar: Der er frost og kulde. Familien har kun det tøj de går og står i. Turen går gennem et sønderbombet land. Der er næsten ikke noget mad at finde. Der er ingen butikker. For at få en lille fornemmelse af turen, kan eleverne prøve at tegne en rute på 320 km fra deres bopæl.

- Hvor kan de komme hen?
- Hvornår mon de er fremme, hvis de starter i dag og går 10 km om dagen – hver dag? Så skal de bruge ca. en måned til at komme frem. Hvordan vil vejret være i den periode?

I fortællingen optræder flere personer, nogle indgår i Klaras stamtræ – andre gør ikke. Lad eleverne finde personerne i stamtræet. brug eventuelt kopiarket Flugten. Hvorfor mon Manfred ikke står i Klaras stamtræ?

Argumenter I

Fokus i Fælles Mål:

Fortolkning / fortolkning: Eleven kan forklare sin tekstforståelse /Eleven har viden om sammenhæng mellem virkemidler og budskab i tekster

Læs digtet højt og oversæt den tyske tekst til dansk.

I digtet er måske også andre ord eller udtryk, som eleverne ikke umiddelbart kender betydningen af:

- Borgfreden en gade i Flensborg
- forunderligt
- fortvivlede isvintermenneskers natlige hugst
- glorie
- selvforglempt

For elever i 3.- 4. klasse er det rigeligt udfordrende overhovedet at forstå, hvad digtet konkret handler om, så hold fokus på den konkrete handling.

I kan tage udgangspunkt i disse spørgsmål:

- Hvornår foregår handlingen?
- Hvad er der sket for Annelise?
- Hvad er som det plejer – trods krigen?
- Hvad har krigen gjort?
- Hvorfor mon det er dejligt, at drenge og piger går i samme klasse?
- Hvorfor er det godt, at de der sidder bagest sidder højere end de der sidder forrest?

***Bei uns auf der dänischen Schule
gehen Jungs und Mädchen in einer Klasse!
Und unser Klassenzimmer hat Stufen,
so dass man hinten höher sitzt als vorne!***

Hos os i den danske skole
går drenge og piger i samme klasse!
Og vores klasseværelse har trin,
så de, der sidder bagest, sidder højere, end de der sidder forrest.

Tjuinggum

Fokus i Fælles Mål:

Fortolkning / perspektivering: Eleven kan sætte tekstens tema ind i et tidsperspektiv / Eleven har viden om måder til at sætte tekster i et tidsperspektiv på

Det fremgår ikke, hvor Klaras farmor er vokset op. Kun at hun bosætter sig i Sydslesvig sammen med Klaras farfar (Flugten). Handlingen i Tjuinggum foregik i Flensborg, der er tyske tekster i billederne. I teksten indgår både danske, tyske og engelske ord. Eleverne kan eventuelt få udleveret en kopi af oversættelserne, så de kan huske betydningen. Undlad at forklare hvad ”tjuinggum” betyder, inden de læser tegneserien. Det ville være fint, hvis de selv kom frem til løsningen.

Samtale om teksten kan tage udgangspunkt i disse spørgsmål:

- Hvem er jeg fortælleren i tegneserien?
- Hvad er et rationeringsmærke?
- Hvorfor mon der er lang kø hos mælkemanden?
- Hvorfor er den én, som stjæler en spand med mælk?
- Hvorfor er der en soldat, der taler engelsk i byen?
- Hvordan kan man få meget mælk for en pakke cigaretter?
- Tegneserien hedder ”Tjuinggum” – hvorfor mon det hedder sådan?

Heute gibt's nur Magermilch

I dag har vi kun skummetmælk

Der Nächste, bitte!

Den næste. Hvad skulle det være?

Hey, young lady!

Hej, unge dame!

What are you doing here?

Hvad laver du her?

Where is your mum?

Hvor er din mor?

Do you like chewinggum?

Kan du lide tyggegummi?

Come on. Let's get back to dein Mutti

Kom, lad os gå tilbage til din mor.

Gaven

Fokus i Fælles Mål:

Fortolkning / perspektivering: Eleven kan sætte teksters tema ind i et tidsperspektiv / Eleven har viden om måder til at sætte tekster i et tidsperspektiv på

Find oldemor i stamtræet.

- Hvad hedder hun?
- Hvornår er hun født?
- Hvor er hun født?
- Hvad har hun arbejdet med, inden hun kom på plejehjem?
- Hvor bor hun nu?

Samtalen om fortællingen kan tage udgangspunkt i de to gaver:

Oldemors gave

- Hvilken gave fik oldemor for længe siden?
- Hvorfor fik hun gaven?
- Hvorfor smed hun den væk?
- Hvordan har hun det med gaven i dag?
- Har nogen af jer prøvet at give en gave, som modtageren ikke blev glad for?
- Hvordan opdagede I det?
- Hvordan følte det?

Klaras gave

- Hvad får hun af oldemor?
- Hvorfor vil oldemor give hende den gave?
- Hvorfor bliver hun ikke glad?
- Hvad gør hun først?
- Hvorfor slutter fortællingen med, at hun gerne vil beholde gaven?
- Har nogen af jer prøvet at få en gave, I ikke blev glade for?
- Hvad gjorde I så?

Peters værelse

Fokus i Fælles Mål:

Fortolkning / perspektivering: Eleven kan sætte tekstens tema ind i et tidsperspektiv / Eleven har viden om måder til at sætte tekster i et tidsperspektiv på

Hvem er Opa?

Find Opa i Klaras stamtræ.

Læs fortællingen i sin helhed og få en eller flere af eleverne til at genfortælle.

Samtalen om fortællingen kan tage udgangspunkt i nogle af disse spørgsmål:

- Hvad er nazistpartiet /en nazist?
- Hvorfor mon så mange meldte sig ind i partiet?
- Hvorfor mon Peter meldte sig som frivillig?
- Hvor, hvornår og hvordan døde Peter?
- Hvorfor mon Annemarie blev skilt fra Horst?
- Hvorfor mon Opa ikke vidste, at der havde været nazister i familien?

Det er vigtigt, at eleverne har forstået, at Peter er død, og at Annemarie lever videre, som om han ikke er det.

- Hvorfor mon Annemarie ikke forstår at Peter er død?

Hvem er du – 1?

Skriv svaret under spørgsmålet. Hvis du ikke kender svaret, så sæt kryds i ”Ved ikke”.

Hvilke sprog kan du tale og forstå?

Jeg kan tale og forstå det meste på: _____

Jeg kan tale og forstå meget på: _____

Jeg kan tale lidt: _____

Jeg kan forstå lidt _____

	Ved ikke
Hvilket sprog tænker du på?	
Hvilket sprog drømmer du på?	
Hvilket land er du født i?	
Er der nogen i din familie, som er født i andre lande end dig? Skriv hvem det er, og hvor de er født (hvis du ved det)	
Har du venner, som er født i andre lande end dig? Skriv hvem det er, og hvor de er født (hvis du ved det)	
Er det det sted, man er født, som afgør nationaliteten? Begrund dit svar	
Er det passet, som afgør nationaliteten? Begrund dit svar	
Er det sproget, man taler, som afgør nationaliteten? Begrund dit svar	

Hvem er du – 2?

Skriv svaret under spørgsmålet. Hvis du ikke kender svaret, så sæt kryds i ”Ved ikke”.

Hvilke sprog kan du tale og forstå?

Jeg kan tale og forstå det meste på: _____

Jeg kan tale og forstå meget på: _____

Jeg kan tale lidt: _____

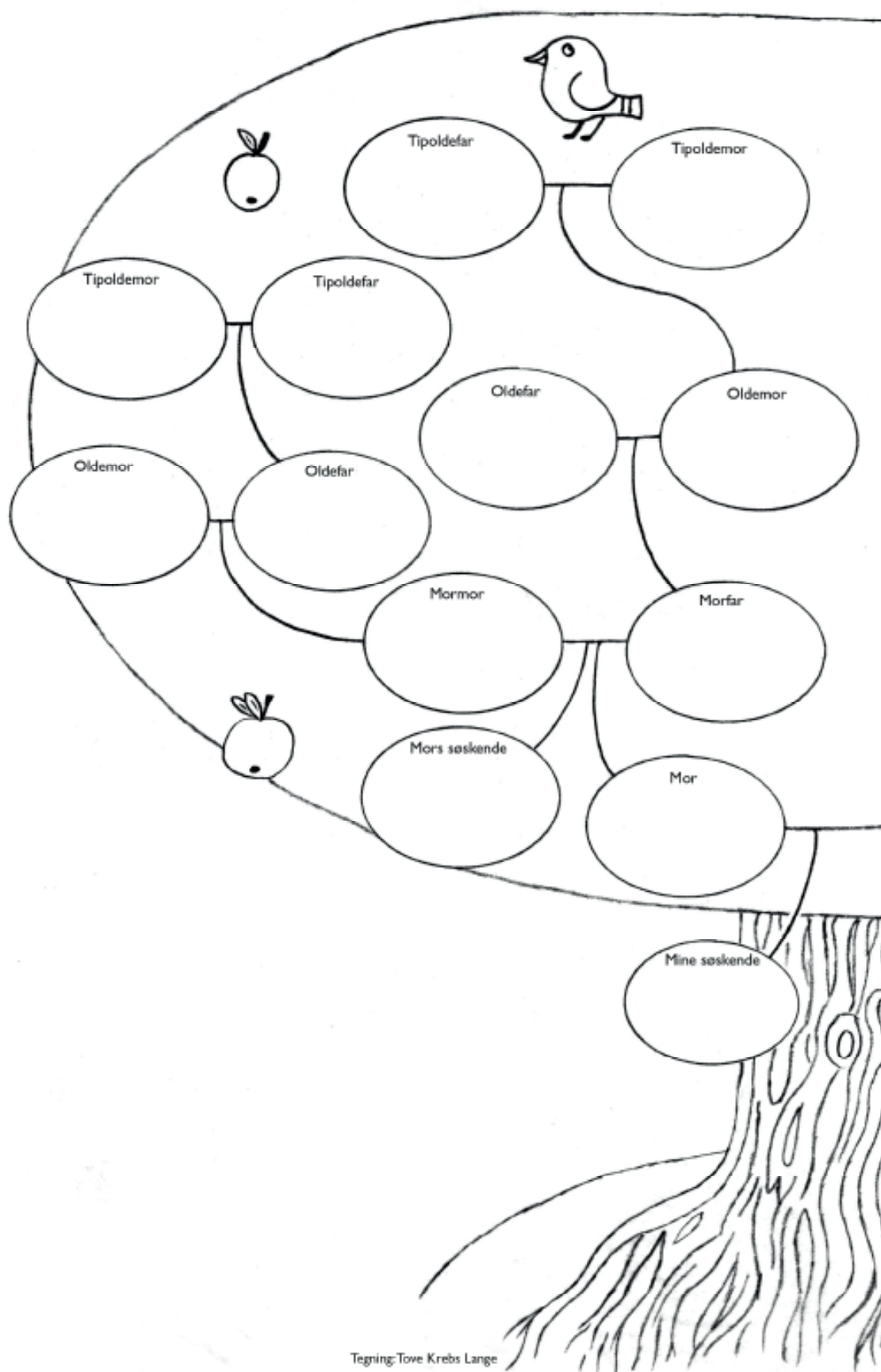
Jeg kan forstå lidt _____

	Ved ikke
Hvilket sprog tænker du på?	
Hvilket sprog drømmer du på?	
Hvilket land er du født i?	
Er der nogen i din familie, som er født i andre lande end dig? Skriv hvem det er, og hvor de er født (hvis du ved det)	
Har du venner, som er født i andre lande end dig? Skriv hvem det er, og hvor de er født (hvis du ved det)	
Er det det sted, man er født, som afgør nationaliteten? Begrund dit svar	
Er det passet, som afgør nationaliteten? Begrund dit svar	
Er det sproget, man taler, som afgør nationaliteten? Begrund dit svar	

Mit stamtræ – min mors familie

Sammen med din mor skal du udfylde så meget som muligt i dit stamtræ, på samme måde som Klara har udfyldt sit stamtræ.

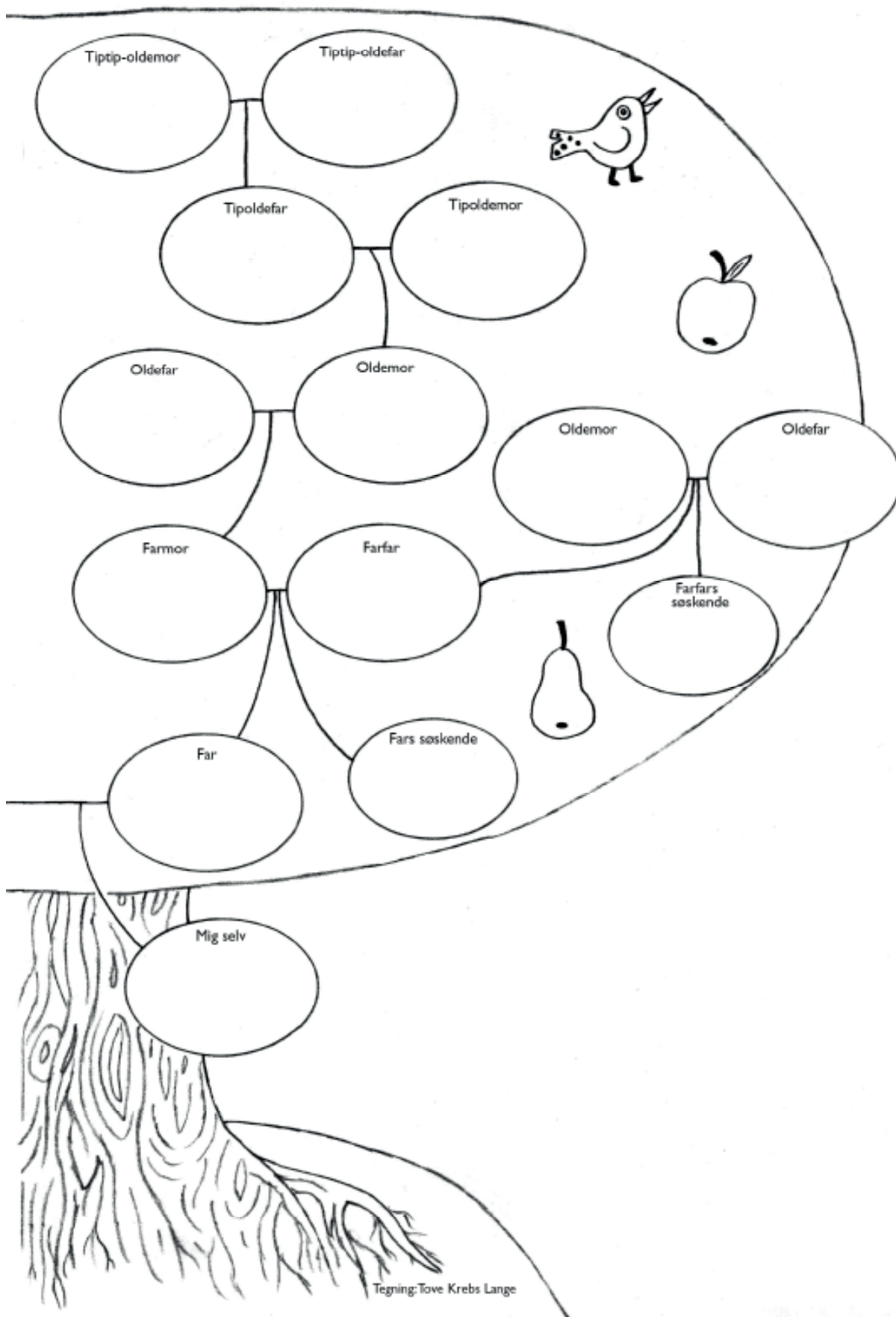
Hvis en af personerne i dit stamtræ, er født i et andet land end dig, så skriv også det.

Mit stamtræ – min fars familie

Sammen med din far skal du udfylde så meget som muligt i dit stamtræ, på samme måde som Klara har udfyldt sit stamtræ.

Hvis en af personerne i dit stamtræ, er født i et andet land end dig, så skriv også det.

Dine venner

Kig i bogen side 13. Klara fortæller noget om sine venner i et "tal-digt". Kan du lave et tal-digt om dine venner? Klara kunne nå helt op 5. Hvor langt kan du nå?

- 1 af mine venner
- 2 af mine venner
- 3 af mine venner
- 4 af mine venner
- 5 af mine venner

Flugten

Hvem er hvem?

I fortællingen møder du forskellige personer og navne, nogle står i Klaras stamtræ, andre står der ikke. I skemaet herunder står de i den rækkefølge, du møder dem i fortællingen.

Kan du finde ud af, hvem der hvem?

	Navn	Fødselsår	står ikke i stamtræet
Klara			
jeg			
Gudrun			
tante Guggi			
min mor			
min far			
min morfar			
nabo			
min søster			
Manfred			
den gamle kone			
mine bedsteforældre			
Hilda			
Farfar			